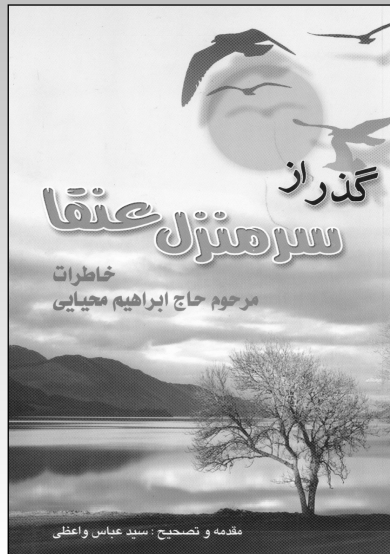

گذر از سرمنزل عنقا

○ دکتر عبدالرسول خیراندیش
هیئت علمی دانشگاه شیراز

○ گذر از سرمنزل عنقا، خاطرات مرحوم حاج ابراهیم محیایی
○ مؤلف: ابراهیم محیایی
○ مقدمه و تصحیح: سید عباس واعظی
○ ناشر: ذوی القربی، چاپ اول، زمستان ۱۳۸۱، بی‌جا، ۱۷۶ص، شابک ۹۶۴-۷۹۹۷۰۰۸-۶

گذر از سرمنزل عنقا را که ناخواسته و ندانسته بر یک سبک و سیاق تاریخ‌نگاری سوبالترن نوشته شده باید کتابی شگفت‌انگیز دانست. این کتاب خاطرات مرحوم حاج ابراهیم محیایی از روستای شلدان (shal-dan) در جنوب فارس است. از جهت اینکه کتابی در زمینه خاطرات است جای شگفتی ندارد بلکه باید توجه داشت نویسنده کتاب نه رجل علمی، نه سیاسی و نه صاحب مقام بوده است. او فردی عامی و باسوادی اندک بود که تمام عمر را در مشقت معاش به سر آورد. اما در همان حال شخصی فهیم و با فرهنگ و خوش نام و خیرخواه و در نتیجه مورد احترام و دارای اشتهار بوده است. وی این درک را داشته که خاطرات زندگی خود را بنویسد و چنانکه از مباحث پایانی کتابش بر می‌آید عادت به یادداشت روزانه داشته است. کاری که در کشور ما حتی افراد تحصیل کرده هم کمتر انجام می‌دهند.

مؤلف کتاب که حتی تحصیلات دبیرستانی هم نداشته با قلمی ساده و روان و در همان حال با رعایت اصول ساده خاطره‌نویسی چون رعایت صحت و صداقت، توالی، ترتیب و برقراری رابطه ذهنی با خواننده، اثری قابل توجه پدید آورده است.

مصحح فاضل و محترم کتاب جناب آقای عباس واعظی که از محققان جنوب فارس است و تاکنون چند اثر تحقیقی از ایشان به چاپ رسیده نیز در مقدمه خویش بر کتاب بدین نکته توجه کرده و توضیحات لازم را در اختیار خواننده قرار داده‌اند.

مرحوم حاج ابراهیم محیایی در سال ۱۳۰۴ ش. در روستای شلدان (shal-dan) به دنیا آمد و در سال

۱۳۳۳ ش. در همان روستا دارفانی را وداع گفت. اما این عمر هفتاد ساله بسیار پرمجازا است. می‌توان گفت او هفتاد سال تاریخ اجتماعی ایران را حداقل از زاویه دید یک زحمتکش نواحی جنوبی به تصویر کشیده و نکات بسیار مهمی را در اختیار محققان می‌گذارد.

کتاب گذر از سرمنزل عنقا هر چند شرح حال یک نفر است اما می‌توان آن را بیان حال هزاران ایرانی سواحل خلیج فارس دانست که در جستجوی کار در اطراف و اکناف آن دریا تکاپو کرده‌اند. در همان حال می‌توان از آن تصویری زنده از تحولی که طی هفتاد سال اخیر در گذار از جامعه سنتی به مدرن

یا شبه‌مدرن در سواحل خلیج فارس شاهد بوده‌ایم را بدست آورد. تغییری که بدون تردید متأثر از «نفت» دانسته می‌شود. نویسنده کتاب گذر از سرمنزل عنقا، از شلدان تا تمامی سواحل شمالی خلیج فارس حد فاصل عسلویه - خرمشهر را از طریق دریا و خشکی سیر کرده است. نیز استانهای فارس، بوشهر، و شهرهای قم، تهران، مشهد، جنوب عراق و سرانجام مکه، مدینه و ابوظبی را سیاحت کرده است و نکات مهمی را از مسائل سیاسی، اقتصادی و اجتماعی روزگار خویش به دست می‌دهد. از آنجا که تاکنون مسائل و مباحث مربوط به زندگی هزاران ایرانی مهاجر به سواحل جنوبی خلیج فارس محل تحقیق و تألیف قرار نگرفته امید است این کتاب، هم کمکی به

محققان این عرصه باشد و هم سرمشقی برای دیگر ایرانیان مانند او باشد تا بدین ترتیب مواد خام تحقیق در تاریخ یکصدساله اخیر خلیج فارس و جنوب ایران فراهم گردد.

بجز وقایع جالب توجه و شگفت‌انگیزی که مرحوم حاج ابراهیم محیایی در اثر خویش نقل کرده می‌توان فواید زیر را برای این کتاب برشمرد.

۱- اوضاع و شرایط جغرافیایی و انسانی گرمسیرات، وضعیت فارس و سواحل آن را در آغاز قرن اخیر شمسی بخوبی نشان می‌دهد. نیز راههای مواصلاتی حد فاصل بنادر و شهرها و روستاهای داخلی را مشخص می‌سازد.

۲- مولف مکرر به بحرین مسافرت کرده و از اوضاع و شرایط آنجا و نیز وضع ایرانیان در آنجا مطالب ارزنده‌ای به دست می‌دهد.

۳- سفرهای دریایی مکرر نویسنده به خلیج فارس شرح زنده و گویایی از مشکلات سفرهای اواخر روزگار عصر کشتی‌های بادبانی است.

۴- نویسنده در سالهای قحطی حدود ۱۳۲۰ سراسر جنوب ایران از بندر طاهری تا خرمشهر را طی کرده و صحنه‌های وحشتناکی از مرگ رقت‌بار مردمان را تشریح می‌کند.

۵- اوضاع آبادان و خرمشهر و بطور کلی خوزستان در سالهای جنگ جهانی دوم و مهاجرت گسترده مردم جنوب ایران بدان سامان از نکات منحصر بفرد این کتاب به شمار می‌آید و بخوبی تحول ناشی از صنعت نفت، بخصوص در سالهای

مؤلف که حتی تحصیلات دبیرستانی هم نداشته، با قلم ساده و روان و در همان حال با رعایت اصول ساده خاطره‌نویسی چون صحت و صداقت و توالی و ترتیب و برقراری رابطه ذهنی با خواننده، اثری قابل توجه پدید آورده است

جنگ جهانی دوم را نشان می‌دهد.

۶- اوضاع بهداشتی و درمانی و آموزشی و نیز مسائل امنیتی در جنوب ایران و مباحثی چون روش سرپازگیری و امثال آن در دوران معاصر نیز در این کتاب بدرستی منعکس شده است.

به طور کلی نکته‌سنجی‌های مؤلف در بیان احوال آنچنان است که اوزان و مقیاسات را هم مورد توجه قرار داده و این همه موجب شده است تا خاطرات یک فرد عادی به صورت یک منبع با ارزش برای تحقیق در مسائل تاریخ معاصر جنوب ایران و خلیج فارس در آید. مصحح محترم کتاب نیز با افزودن توضیحات مفید این امکان را فراهم ساخته که خواننده غیربومی بتواند نکات و دقایق کتاب را بخوبی بفهمد.